

Nr 171.

Av herr **Velander m. fl.**, *angående viss ändring i lagen om värnplikliga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring.*

Då tidigare gällande lagbestämmelser om värnplikliga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, genom lagen den 12 juni 1925 utvidgades från att gälla allenast sådana värnplikliga, som på grund av religiös övertygelse hyste samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring i vanlig ordning, till att omfatta jämväl värnplikliga, vilkas samvetsbetänkligheter hade »annan jämförlig orsak», anfördes tungt vägande betänkligheter mot en sådan utvidgning, icke minst på grund av det utrymme för skilda tolkningar, som de nytillkomna arterna av samvetsbetänkligheter skulle giva anledning till. Även föredragande departementschefen medgav svårigheten att pröva allvaret av etiska och liknande samvetsbetänkligheter, ehuru han icke ansåg densamma oöverkomlig. »Det ankommer», anförde han, »givetvis på den värnpliktige att nöjaktigt styrka allvaret av sina betänkligheter. Endast i den mån så sker, är inskrivningsrevisionen berättigad och pliktig att taga hänsyn till densamma.»

Erfarenheterna hava till fullo bestyrkt de förväntade svårigheterna. Försök har även gjorts att minska dem. Så utfärdades i detta syfte, men helt visst jämväl i avsikt att förekomma sådana uppenbara missbruk av lagen, som vid flerfaldiga tillfällen kunnat konstateras, genom kungörelse den 9 januari 1935 skärpta föreskrifter om de intyg m. m., som de värnplikliga jämlikt § 1 i tillämpningskungörelsen av den 23 december 1925 hade att förete till styrkande av allvaret och beskaffenheten av de föregivna samvetsbetänkligheterna.

I anslutning härtill och i samband med avslående av tvenne vid 1935 års riksdag väckta motioner angående lagens begränsning till att gälla endast religiöst samvetsömma föranstaltades på riksdagens initiativ en utredning, i vad mån de genom kungörelsen den 9 januari 1935 utfärdade nya bestämmelserna åstadkomma ökad trovärdighet hos åberopade intyg och möjliggöra en tillförlitlig och rättvis prövning av de uppgivna samvetsbetänkligheternas verkliga innebörd. Något utslagsgivande svar å spörsmålen har den samma år verkställda utredningen icke ansetts giva. Departementschefen fann därvid för sin del, enligt yttrande till statsrådsprotokollet vid statsverkspropositionens föredragande i januari 1936, att frågan om en revision av lagstiftningen rörande samvetsömma värnplikliga borde tills vidare anstå för att, sedan en mera tillförlitlig erfarenhet vunnits rörande verkningarna av de genom kungörelsen den 9 januari 1935 utfärdade bestämmelserna, framdeles, därest så kunde visa sig erforderligt, upptagas till prövning.

Det kan emellertid starkt ifrågasättas, huruvida den verkställda utredningen varit tillfyllest för ett riktigt bedömande av frågan. Den angiver således icke, i vad mån avvikande meningar anförts inom inskrivningsrevisionerna och icke heller — vilket måhända kan anses ännu mera betydelsefullt — i vad mån på enahanda sätt angivna skäl för samvetsbetänkligheter givit anledning till skilda beslut inom olika inskrivningsrevisioner. Även om intygsgivarna styrkas såsom trovärdiga och kunna anses handla i god tro vid intygens utfärdande, måste svårigheterna att åstadkomma en tillförlitlig och rättvis prövning av de uppgivna samvetsbetänkligheternas verkliga art och innebörd, när dessa icke hänföra sig till religiös övertygelse, vara så stora, att på samma sätt styrkta ansökningar kunnat bifallas av viss inskrivningsrevision och avslås av annan. Samma förhållande kan inträffa, när avgörandet tillkommer truppförbandschef. Huru tydligt tillämpningsföreskrifterna än utformas lär det nämligen näppeligen kunna undvikas, att den subjektiva uppfattningen om arten av samvetsbetänkligheter, som hava annan grund än religiös övertygelse, måste bli synnerligen skiftande: gränslinjen mellan påstådda samvetsbetänkligheter, som böttna i verklig samvetsoro hos individen, och sådana, som tillkommit i illegalt syfte, torde icke kunna uppdragas, vare sig i lagtext eller genom administrativa bestämmelser.

Följden härav har blivit uppenbara missbruk, vilka, särskilt inom viss del av Norrland, tagit en omfattning, ägnad att i hög grad rubba statens auktoritet. Sålunda utgjorde antalet s. k. etiskt samvetsömma inom en relativt begränsad del av Ångermanland och Västerbotten år 1935 omkring 70 % av hela antalet sådana samvetsömma inom riket i dess helhet sagda år. Enligt officiella uttalanden från personer i myndighetsbefattning, som äga ingående kännedom om förhållandena inom berörda områden och enligt vad i övrigt är väl känt, hänför sig detta förhållande till den propaganda i föregivet men uppenbart missriktat fredssyfte, som bedrivs av företrädare för en viss meningsriktning och som kommer till särskilt starkt uttryck inom vissa delar av landet, enkannerligen sådana, där befolkningen lever relativt isolerad från yttrevärlden och därför är lättare att påverka. Utan överdrift kan påstås, att det vida övervägande flertalet för att icke säga alla, som föregiva sig hysa samvetsbetänkligheter av s. k. etisk art, drivas, icke av inre tvång, av verklig samvetsoro inför fullgörandet av en lagstadgad skyldighet, utan av yttre ovidkommande påverkan.

Att åstadkomma hinder för denna propaganda synes oss vara en nödvändighet till förekommande av missbruk mot gällande lag och till skydd för lagens helgd.

Då s. k. etisk samvetsömmhet näppeligen kan i lagtext och administrativa bestämmelser formuleras och då möjligheten att kontrollera dess art icke föreligger, finna vi för det ändamål, som här avses, nödvändigt, att rätten till tjänstgöring i annan ordning än den värnpliktslagen föreskriver begränsas till de värnpliktiga, vilkas samvetsbetänkligheter grunda sig på religiös övertygelse.

På grund av vad sålunda anförts, hemställa vi, att riksdagen måtte besluta,

att i »lag om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring», skola i § 1 utgå orden:
»eller av annan jämförlig orsak».

Stockholm den 24 januari 1937.

Gustaf Velandér.

Fritiof Domö.

Th. Borell.

J. B. Johansson.

M. Svensson.

Nils Gabrielsson.

Gustaf Tamm.

